

1968 İstanbul'da doğdum, Bakırköy'de. Görsel sanatlarla ilgileniyorum. Fotoğraf, video ve enstalasyonlar yapıyorum. Ayrıca da sanat eğitmeniyim. 1992 yılından beri de bilfiil öğretmenlik yapıyorum. Bayağı oldu yani 29 senedir öğretmenlik yapıyorum galiba. Öğretmenlikten kazandığım parayla da sanat yapıyorum, ama asıl merkez noktam, en büyük hayatta uğraştığım, daha doğrusu var oluşumda uğraştığım şey sanat yapabilmek. Karadeniz'den göçmüş bir ailenin çocuğuyum. Babam gençlik yıllarında gelmiş İstanbul'a. Annem de dokuz yaşlarında gelmiş. Onlar uzak akraba, evlenmişler. Yani bir tür evlendirilmişler. Ama çok da şey bir evlilik değil, nasıl diyeyim, istemeyerek de evlenmemişler. Aslında bir tür birbirlerinin şansı olmuşlar, kendi zor yaşam öykülerinde. Çünkü ikisinin de çok travmatik zorlu bir yaşam öyküsü var. Ben bu zorlu yaşam öyküsünden doğmuş bir çocuğum. Üçüncü çocuğum, iki tane ablam var. Aslında istenmeyen bir çocuk olmuşum ilk önce. Yanlışlıkla hamile kalınmış. Babam çok istemiyormuş ama annemin çok ısrarı üzerine ben dünyaya gelmişim.

Ekonomik olarak zorluklar içindeydik tabi. Babam işçiydi. Bir dönem şoförlük yaptı, bir dönem sonra bambaşka bir mesleğe geçti. Ekonomik olarak zorlukların olduğu, ama bir tür Yeşilçam filmlerinde olduğu gibi, bir mutluluğun ve huzurun da olduğu bir mahalle ortamında büyüdüm. Solcu bir mahallede büyüdüm. 1980 darbesini bayağı ergenlik yıllarımda yaşadım. Ablalarım üzerinden de yaşadım. Mahalledeki abiler, ablalar üzerinden de yaşadım. Aslında bayağı, bir sürü şeye tanık oldum. Babam nispeten sol görüşlü bir adamdı. Nispeten diyorum, böyle radikal bir sol görüşü olmayan, ama yine işçi sınıfı haklarının peşinde olan, sendikalı olduğu için bir dönem işinden kovulmuş, sonra tekrar başka bir iş bulmuş, annemse ilkokul mezunu olan ve gerçekten de kendi yaşam mücadelesiyle öğrenmeye açık, bir şeyler yapan, bizi büyüten bir anne. Hepimizin annesi biraz terziydi, benim annem de terziydi. Dikiş dikiyordu. Hem bizim kıyafetlerimizi dikiyordu, bazen de ufak tefek paralar kazanıyordu. İki katlı bir evde oturuyorduk çocukluktan hatırladığım. O iki katlı evin alt katında oturduk. Üst katta ev sahibimiz vardı ve onun kızı benim en yakın arkadaşımdı ve tabi ablalarım. İlk okul yılları öyle geçti. Fakat benim talihsizliğim, bebekliğimden beri astım hastasıydım. Bunun çok büyük sıkıntılarını çektim. Herkes

oyun oynarken ben bir köşede nefes almaya çalışıyordum. Nefes almayla ilgili çok büyük travmalar var.

İlk okulda çok başarılı bir öğrenciydim. Kafam çok iyi çalışıyordu. Duygularım çok iyiydi, çok yoğundu. Çok âşık oluyordum. Erkeklerle çok büyük ilgi duyuyordum. Hatta tensel arzularımı da hatırlıyorum. Bir erkek çocuğunun tenini beğenmek falan gibi. Yani böyle canlı hissettiğim, hatırladığım anılar var, aşklar var. Oyun oynamakta sıkıntı çektiğim için belki de böyle, bu içsel dünya fazla gelişti. Dışa fazla şey yapamadığım için içerde dönen hikâyeler belki daha fazla idi. Bir de herkes uyurken ben uyuyamıyordum rahat nefes alamadığım için. Bir gece hayatım vardı aslında. Böyle camın kenarında oturur, Kemalettin Tuğcu öyküsü gibi... Bayağı zorlu bir çocuktum. Her hafta hastaneye giderdik, Çapa'ya. Bize yakındı, biz Küçükçekmece'de oturuyorduk. O hastane anıları benim çini çok önemli. Koşa koşa gidiyorsun, iğneni buluyorsun, doktora götürüyorsun. Hastane, devlet hastaneleri her zaman beceriklilik gerektirir. Daha o küçücük yaşta o becerikliliği elde ediyorsun. O koridorlarda dolaşmayı, nereye, hangi kapıyı açıp nereye gidebileceğini vs. İşte her hafta annemle böyle bir şey yaşıyorduk. Sonrasında ilkokulu bitirdiğim zaman yatılı okulu kazandım, İstanbul Kız Lisesini ve oraya geçtim.

Tam o sene galiba, darbe oldu. dediğim gibi 80 darbesi. Bu benim için çok önemli bir şey. Çünkü o 80 darbesiyle birlikte hem 12 yaşındayım, ergenliğin başladığı dönem, yatılı okul, aileden kopuş. Bambaşka bir dünyanın içine düşmek ve orda tek başına yaşam mücadelesi, varoluş mücadelesi vermek. Yani ben biraz şey gibi hatırlıyorum. Hem zor bir süreçti, hem de heyecanlı. Çünkü aileden koptum, uzaklaştım. Aslında aileden uzaklaşabilmeyi bir şekilde de istiyordum. Nedense istiyordum. Nedenlerini biliyorum tabi, ama erken bir kopuştu. Çok küçüktüm çünkü. Ve bir taraftan da darbeye birlikte Türkiye'de de bir kopuş vardı. İkisinin böyle çakıştığı noktayı hissediyorum açıkçası kendi hayatımda. Zor bir dönemden geçiyorduk. Çünkü ablam hastalanmıştı. Biraz terapi seansı gibi bu. Ablamda şizofreni hastalığı başlamıştı. Büyük ablam ortaokulda, lisede çok başarılı bir öğrenciyken, birden hastalık belirtilerini göstermeye başladı. Tabi ki aile için bu büyük bir kedere dönüştü bir taraftan. Ben de küçüktüm ve bütün onlara tanık oluyordum. Aslında sanıyorum

bütün bu sebeplerden dolayı aileden uzak olmak bana iyi gelecekti. Bir taraftan da sanki böyle, ne bileyim, daha iyi bir okula gidecektim, kendi çevremden çıkmış olacaktım. Küçükçekmece’de oturuyorduk ve ortaokul birinci sınıfa oradaki lisede başlamıştım, ama beni bir dünya bekliyordu. Yani başka bir okul, iyi bir okul, iyi bir eğitim hayali. Bu yüzden de orayı kazanmış olmam benim hayatımda büyük bir değişiklik yarattı. O yüzden de aileden koparak gittim. Şöyle diyeyim. Anne, baba açısından gerçekten sevgi ve şeye büyüdüm. Şimdi dönüp baktığım zaman kopmak aslında bütün o kederden kopmaktı sanıyorum. Bir de gelecek hayaliydi. Sonrasındaki yatılı okul altı sene sürdü ve tabi ki ilk başlarda çok zorladı beni. Fakat sonra oranın tam bir şeyi oluyorsun böyle. Yaramaz, başına buyruk bir elemanı oluyorsun. Yani ben okulla hiç de uzlaşamadım yani. Her zaman anarşist yanım, çocukluktan beri vardı. Sonrasında da sanatçı olmaya karar verip güzel sanatlara girdim. Zaten lisedeyken hep resim yapıyordum. Ve tabi astımla ilgili olarak da aslında aileden kopup yatılı okula gitmek bir şekilde bana iyi geldi açıkçası. Belki aileyle olan ilişki, vs. bir sürü sebepleri var bunun belki de, ama daha rahat nefes almaya başladım yatılı okuldu. Yani astımım biraz daha azalmıştı ve bir şekilde hayatımı sürdürebiliyordum arkadaşlarımla. Bir de yatılı okulun şöyle bir önemi var benim için: Orda tabi kadın dayanışmasını –kız lisesinde okuduğum için, bütün rekabete rağmen- çok yoğun yaşadım. Oradaki arkadaşlarım benim için çok kıymetli, hâlâ çok kıymetliler, hâlâ onlarla görüşüyorum. Çünkü orada biz onlarla birlikte büyüdük. Her koşulda birbirimizin yardımına koşuyorduk. Yani her şeyi koşulsuz paylaşıyorduk. Çok hür, çok güzel bir ilişki oradaki ilişki. Sonraki dünyada ben oradaki temizlikle çok zor karşılaştım ama her zaman da o kadın dayanışmasını hayatıma çağırdım. Benim için hep böyle olmazsa olmaz bir şey. Çünkü hem iki tane ablam olduğu için, hem kız lisesinde okuduğum için kadınlar, kadınların birlikteliği ve kafam –nasıl diyeyim- başımın sıkıştığında bir erkeğe değil de bir kadına koşmak, bir kadınla dayanışmak, bir abladan/kadından fikir almak, kadınsı mevzuları konuşabilmek. Bunlar çok değerli, çok önemli hayatımda ve sanatımda. Sanatta, yaptığım işlerde bunlar hep ortaya çıktı. Çünkü altyapıları oradan geliyordu. Eğitim korkunçtu. Yani çok baskı dolu bir eğitim bir taraftan. Mesela dayak serbestti aslında. Ben iyi bir lisede okumama rağmen bayağı şiddete tabiydik. Birçok arkadaşım şimdi bunu reddediyor. “Hayır bizim okulumuz çok iyiydi, şiddet yoktu.” diyorlar. Ben de diyorum ki ‘Nasıl olur, ben

kaç kere dayak yedim.’ Ben ailemden dayak yememiştim, ama okulda hocalardan dayak yiyordum, şiddete uğruyordum şaçma sapan sebeplerden. Hatta bir keresinde okulu bırakmaya karar vermiştim, ortaokul ikinci sınıfta iken. Bir hocanın o kadar ağır bir şiddetine maruz kaldım ki okulu bırakmaya karar verdim. O kadar radikal noktaya gittim. Babamla konuştum. ‘Ben artık kesinlikle bu okulda okumak istemiyorum. Hatta okulda okumak istemiyorum.’ Sonra bir şekilde ikna edildim aile içinde ve arkadaşlar tarafından.

Kız lisesinde okumak bir tarafıyla gizemli bir şey. Ama şimdi belki benim hayatımda önemli bir yeri var ama bir çocuğun o yaşlarda ailesinden bu şekilde kopmaması gerektiğini düşünüyorum. Benim çocuğum olsa yatılı okula yollamam. 12 yaşında yollamam yani. Daha ileriki yaşlarda kopuşu yaşamasını tercih ederim. Ama bir taraftan da ben böyle söz hakkıma sahip bir çocuktum. Yani ben karar verirdim. Kararları ben verdim, ben gitmek istedim, ben kalmak istedim. O anlamda ailede bir özgürlük alanım vardı. Bir şekilde benim fikirlerim aslında saygı görüyordu. Yani herhalde onların da aklına yatmış olduğu için. Sonra üniversite hayatı başladı.

Sanatçı olmaya karar vermek kolay değildi tabi lise sürecinde. Çünkü herkes matematik bilmem ne falan isterken ben bayağı sanat okumak istiyordum. Bir tane resim tahtam vardı. Onun üstünde atacım, kağıdım... Derslerde de sınıfı geçecek kadar çalışıp durmadan arkadaşlarımı çiziyordum, resim kitaplarını karıştırıyordum. Sonra mahallemizde Mimar Sinan mezunu bir abi vardı, ona gösteriyordum. Ondan kritik alıyordum. Yani bir yerde benim için önemli birisiydi. Bir de gazeteci olmak istiyordum. Basın yayını istiyordum. Bayağı iyi bir dereceyle basın yayını kazandım, sonra gittim güzel sanatlar sınavına girdim. Onda da sadece resim bölümünü istiyordum onu da kazandım. İkisini aynı anda kazanınca tercih yapmam gerekti. Sonra aklımda hiç soru işareti bırakmadan kesinlikle ve kesinlikle sanatı tercih ettim.

Ortaokul yıllarından lise son sınıfı kadar devam eden bir aşk yaşadım. Önce platonik, sonra realitede de sevgilim oldu. Sonra çok kısa sürede beni terk etti. Hiç anlayamadım erkek dünyasını, ne oldu, ne bitti, ben böyle o kadar âşıkken o nereye kayboldu şeklinde... Sonra onunla bir hesaplaşma sohbeti yaptık ama. O da kendi

üzerindeki baskılardan dolayı aslında bir ilişkiyi yaşayabilecek kapasitede olmadığını bana anlattı. Şimdi onu çok iyi anlıyorum ama o yıllarda çok üzölmüşüm.

Üniversite hayatı başlayınca, Mimar Sinan'a başlamak benim için çok değişik bir şey oldu. Çünkü nereden bakarsan bak muazzam bir özgürlük duygusu. Çünkü yatılı okul bir hapishane, ben bir hapishanenin içindeyim. Bütün bir hafta için bir hapishanedeyim, oradan çıkamıyorum. Bu çok zor bir şey. Çok ağır bir şey aslında. O yüzden hapishane meselesi, nasıl diyeyim, kapatılmışlık, ayrıştırılmışlık ya da öteki meselesine çok fazla hassasiyet duyuyorum. Yani onu içerden bir yerden hissediyorum. Mimar Sinan'a geçince, dediğim gibi o hapishaneden çıktım, bambaşka bir şey beni bekliyordu. Ondan sonra da o yıllara ait-85'te girdim Mimar Sinan'a ve 90'da mezun oldum- belki de son bohem yıllardı. Onu doya doya yaşadım. Bir sürü sevgililer, ilişkiler. Ama bütün onların ortasında çok daha büyük travmatik bir şey yaşadım o da, işte beni Mimar Sinan'a hazırlayan abiye, -aslında bizim mahallemizde oturan komşuydu, evliydi, karısı vardı, ablamın arkadaşıydı, aynı apartmanda oturmuştuk yıllarca. Annemlerin komşusuydu.- bazen yardım ediyorum üniversite ikinci sınıftayken. Sonra onunla çok aniden gelişen bir ilişki yaşamaya başladık. Aslında adı aşk olmayan, -manipüle edilmiş olduğum, aslında, şimdi düşünüyorum bir tür mobbinge de uğramış olduğum, anlayamamış, ayırt edememiş olduğum, bir tür baba figürü, bir kahraman gibi karşıma çıkan bir erkek diyebilirim buna- ki bunun gerçek bir aşkla hiçbir alakası yok... O eşinden ayrıldı, biz bir süre bununla birlikte olduk. Bu birlikte olma sürecinde ailem çok yıpratıldı çevre tarafından. İnanılmaz baskı gördük. Sonra benim herkesle aram açıldı, mahalleden kovuldum bu ilişki yüzünden. Evden ayrılmaktan çok mahalleden kovulmak gibi bir şey yaşadım. Ama çok inatçıydım. Hiçbir feminist bilgim olmamasına rağmen 'Benim bedenim, benim kararım, benim hayatım, istediğimi severim, isteğimi sevmem, istediğimi yaparım.' Bunları söylüyordum. Aslında istediğimi yapmak yerine bir erkek tarafından da manipüle ediliyordum. Bunu anlamak, neyse ki çok zamanımı almadı. İnsan gençlik yıllarında daha zeki oluyor. Sekiz dokuz ay içerisinde o ilişkiden kopmayı başardım. Ama çevreye ve kendime verdiğim hasar epey oldu. Mahallenin iyi, güzel, başarılı kız çocuğu iken kötü kadın, fahişe yuva yıkan kategorisine geçtim. Bu kategorilerin hiçbirine inanmayıp içselleştirmedığımı düşündüğüm halde, aslında bende yarattığı

etkisine yıllar sonra baktığım zaman bayağı da içselleştirmişim ve bayağı da zorlamış beni. Zor bir yerden başlamışım ama ben de böyle tercih etmişim. Tabi ki bunun bir şekilde işime yarayacağını da düşünürdüm. Çünkü böylece evden kopup kendi arkadaşlarımla ev tutabilme ya da yurttan yaşama şansına, bu özgürlüğü kavuşmuştum. Bir tür lanetlenmişim. Kötü kız olduğum için bunları yapma hakkına da sahip olmuştum. O yıllar için, bilmiyorum belki benim geldiğim çevrede öyleydi, bir kadının yalnız yaşaması, bunu kabul ettirmesi, kız arkadaşlarıyla ya da erkek arkadaşlarıyla aynı evde evlenmeden oturması falan bayağı zor şeyler. Hiç de kolay bir mücadele değil. Bu şekilde başladı ama hayatım. Bundan sonra da başka erkekler, başka sevgililer, birlikte yaşamalar, bazen tek başına yaşamalar. Ama bunu içerisinde her zaman sanatı ön plana alıp, ilişki bazlı yaşamak yerine, ben bir sanatçıyım ve aslında benim merkezimin sanat olduğunu da unutmadım. Böyle de merkezim var yani. Bu nasıl oluyor bilmiyorum ama öyle oldu.

Benim çevremde bahsettiğim kişi dışında bir sanatçı yoktu. Ama böyle ablalarım çok güzel resim yapardı. Hatta ben onlar kadar yetenekli değildim. Hep bizde resim yapıldı. Annem çok iyi dikiş diker, çok yaratıcı bir kadındır. Sonra babam işçilik ve şoförlükten geçtikten sonra kendine bir bisikletçi dükkânı açtı. Bisiklet parçalarını birleştirip bisiklet yapıyordu. Yani o da yaratıcıydı. Kreatif, yaratıcı bir enerjinin olduğu bir aile. Durmadan bir şeyler yapılır gibi. Tabi ki bir etkisi olmuştur. Onun dışında da keşif yani. Mesela lise yıllarımdan keşfettiğim şairler, yazarlar, ressamalar... Onlar herhalde asıl beni tetikleyen şeyler. Bir de disiplinlere, sisteme ayak uyduramıyordum bir yanımla, okula, okul sistemine ayak uyduramıyordum, bir fark hissediyordum. Fark derken, ben hiçbir zaman bankacı olayım, mühendis olayım, mimar olayım diye düşünmedim, kafamdan geçmedi. Parayla ilgili de hiçbir bilgim yoktu. Nasıl diyeyim, nasıl kazanılır, parasız kalır mıyım, aç kalır mıyım gibi kaygılarım da yoktu. Belki de o kadar dış dünyadan kopuk, iç dünyamda yaşadım ki, bunların farkında değildim.

Mimar Sinan çok güzeldi tabi ki. Çünkü benim gibi insanlarla karşılaştım. O nefis bir duygu. Birlikte resim yapmalar, çalışmalar, sabahlara kadar oturmalar... Hiç bilmediğin müzik gruplarını keşfetmek, filmleri, yönetmenleri keşfetmek. Eğlenmek...

Hem bir tür melankolik bir dönem, yani biraz bohemliği de kapsıyor. Şu anda yok öyle bir şey. Her şey çok business gözüküyor ama bizim yıllarımız öyle değildi. Oturduğum yerde hep bir desen çizmek, sonra fotoğraf çekmek. Ben her zaman bir de fotoğrafa ilgi duyuyordum. Zenith makinem vardı ve durmadan fotoğraf çekiyordum.

Mekânları keşfetmek, İstanbul'un çeşitli yerlerini keşfetmek, sonra yine bir taraftan da uyuşturucunun falan da çok yoğun olduğu bir dönem. Eroinman arkadaşlarım olmuştu, onların hayatlarına tanıklık ettim, ölümlerine tanıklık ettim. Hem sertlikler, hem şairane bir hayat olarak hatırlıyorum. Köprü altındaki sohbetler, Rumelihisarı, Halil'i, Babanın yeri, bunlar aslında bir tür okul. Orda mesela Ece Ayhan'la karşılaşabilirsiniz. Öyle yıllar. Yine Ali Babanın Kahvesi... Rumelihisarı'nda oturdum sonra bir arkadaşım. Rumelihisarı gerçekten çok enteresan bir yer o dönem. İnsanların acayip dayanışma içinde olduğu bir dönem. Aç kalmazsın mesela hiçbir zaman. Oradaki balıkçı sana bir balık verir, oradaki bir büfe mesela sana ekmek verir. Paran olmasa da bir şekilde yaşamayı becerebilirsin. Öğrencilik yıllarımdan geçtim.

Okulda, eğitimde benim için hocalar hiç önemli olmadı açıkçası. Hocalarla pek alakam da olmadı. Çünkü zaten çok sessizdim. Muhabbetleri çok kötüydü aslında. İrkçiydılar, kafatasçıydılar bence. Ben bunları o zamanlar adlandıramıyordum, anlamıyordum, ama bir şey beni itiyordu. Bir şeylerden rahatsız oluyorum. Neden bu kadar rahatsız olduğumu sonra sonra çok güzel anladım. Bunu total olarak söylemiyorum, iyi hocalar da vardı. Tabi ki çoğu erkek, erkek, erkek. Kadın hoca hiç yok gibiydi. Olanlardan biri Neşe Erdok'tu ve Neşe Erdok'la da iletişim kurmak mümkün değildi. Gidip gelen, bambaşka bir ekolde ressam. Çok da severim ayrıca işlerini, resimlerini. Ama iletişim yoktu. İletişim öğrenciler arasındaydı. Orada da eşit bir düzlem mi vardı? Yoktu aslında. Bir taraftan düşünüyorum, hem kadın olmak, hem erkek olmak çok zordu. Yani bir şekilde kadınların dünyasından da sıkılırken erkeklerin dünyasına giriyorsun. Erkeklerin dünyasında da onların o ayrımcı, seksist diliyle karşılaşıyorsun. Onlar da çok sıkıcılar bir taraflarıyla. Bunu içerisinde geliştirdiğin dil oluşuyor. Bir arkadaşlık kurmaya çalışıyorsun, sevgililik yaşamaya çalışıyorsun. Bir süre hayatına giren çıkanlar oluyor. Bir taraftan da o sanat ve akademik dilin dışında bir şeyler yapmak istiyordum. Onların keşiflerine başladım açıkçası. Sonra bir müzisyen

sevgilim oldu, onunla birlikte yaşamaya başladık, onun yaşadığı ev gerçekten harikaydı. Her taraf kitaplarla doluydu. Onun ev arkadaşı da kısa film çeken bir yönetmendi. Her akşam film seyreliyorduk. Onlar benim için muazzam bir şanstılar. Çünkü şu anda seyrettiğim deneysel yönetmenleri ben o yıllarda da seyreliyordum. Biz ciddi ciddi sinema seyretme seansları yapıyorduk geceleri. İlişki de benim hayatımda çok güzel bir ilişkiydi. Velhasıl ben sonunda şunu yaptım. Kendi ayaklarımın üstünde durmalıyım, erkek arkadaşım ile yaşamak yerine kendime bir ev tutacağım kararı aldım. Hiç param yokken kendime ev tuttum. Param ve maaşım yoktu, inancım vardı, diyeyim. İlk altı ay çok zorlandım, neredeyse açlık sınırına geldim. Annemden, evden yiyecek falan alıyordum, ödünç para alıp kirayı ödüyordum. Ama yalnız yaşama deneyimini çok istiyordum. Cihangir’de, çok kötü koşullarda bir evdi.

Okulu bitirdikten sonra öğretmenliğe başladım ve evin kirasını çıkarttım. Bir taraftan da son derece radikal sanat yapıyordum. Kavramsal sanata ilgi duyuyordum, sanat tanımı topluluğuna girmiştım, Milli Eğitimde öğretmenlik yapıyordum. Çok çatışmalı ilişkiler olduğunu düşünüyorum aslında. Bir tarafta Milli Eğitimin gerçekliği, Kağıthane’de bir okulda öğretmenliğe başladım, bir taraftan da inanılmaz derecede soyutlanmış, toplumsalın da çok dışlanmış olduğu bir ortamda entelektüel bir hayatın içindeyim. İlginç bir çatışma aslında bu diye düşünüyorum. Ama örtüşmüyorlar. Gerçeklikler birbiriyle örtüşmüyor, bir tür paralel evren gibi. Paralel evrenin birinden çıkıyorum, diğerine giriyorum. Sonra paralel evrende evime gidiyorum, en fakir koşullarda yaşıyorum. Bir öğretmen maaşıyla dört sene geçirdim. Ondan sonra bir kopuş. Hem devlet öğretmenliğinden çıktım, özel okula geçtim, hem de o sanat grubundan çıktım, kendi işlerimi yapmaya, yavaş yavaş üretmeye başladım.

Bütün bu süreçlerde hep cinsel özgürlüğün de peşindeydim tabi. Yani kadınlığı keşfetme, ya da bir ilişkinin dinamiklerini anlamaya çalışmak. Bütün o kadın oluş ne demek, erkek oluş ne demek? Bu kolay olmuyor, hep çok çetrefilli oluyor. Çok yumuşak da geçmiyordu hayatımda. Nasıl diyeyim? Yani aslında şöyleydi: çok bağımsız gözükiyordum ama, dışardan çok bağımsız, çok özgürlükçü gözükiyordum ama, içsel olarak, kendi bedenimle, kendi bedenimi keşfetmemde çok çok ürkektim

aslında. Çünkü bütün tabular, baskılar o kadar içselleşmiş ki, hani görüntüyle gerçeklik farklı. Yani şu anda 52 yaşındayım, kendimi hâlâ bedensel olarak özgürleşmiş hissetmiyorum, cinsellik anlamında. Hâlâ peşinde olduğum bir şey var sanki, bir yer var. Bu daha ileri bir yere gidebilirdi, ama gitmiyor. Arzuların sesi anlamında yani. Bu arzuların sesiyle ilgili epeyce düşünüyorum. Nerde bastırılıp nerde susturulduğumu, kapanan kapıyı nasıl açabileceğimi bu yaşımda da düşünüyorum. Fark etmiyor.

Belki şundan bahsedebilirim. Hem sanatta daha deneysel, farklı bir şeyler yapıyordum. Çok kabul gören şeyler yapmıyordum yani. Yeni şeyler keşfediyordum. Video vesaire... Bir taraftan da daha erkek egemen bir taraf, onların iktidarı ile mücadele biraz daha fazlaydı. Aslında şunu demek istiyorum galiba: ürettiğimiz sanatla toplumsal cinsiyetin ve iktidar dillerinin aslında çok büyük bağlantısı var. Ve sanatın içerisinde birtakım diller çok iktidar olabiliyorlar. Mesela benim yirmili otuzlu yaşlarımda, bir takım zaman diliminde, benim gibi çalışan sanatçılar, nasıl diyeyim kıymetsizdiler de resim yapanların yanında. Daha doğrusu sanat piyasasının içinde varsan kıymetlisin. Varsan senin bir anlamın var, varsan senin bir sözün var. Ve bu bende çok alerji yaratan bir şeydi. Çünkü olmak istemediğim bir şeydi zaten ve bununla mücadele ediyordum durmadan. O yüzden belki kavramsal sanatla uğraştım, sonra o gurubun kendisi de bana iktidar olarak dönüştü. Ondan sonra kendi dilimi, anlatım biçimimi bulmaya çalıştım. Bunlar için bir şekilde kendine inanıyor, güveniyor olman lazım, yoksa caydırıcı çok şey vardı. Şimdi öyle değil bence. Gerçekten bir sürü şey kabul gördü. Yani o erk, erke ait dil sanat üretiminde de bir tür baskılayıcı bir şeydi. Ama ben onlarla mücadele ediyordum. Her zaman inandığım yolda gittim. İnanmadığım hiçbir şeye de gitmedim açıkçası. O da bir tür kendine inançtan geçiyor. Sonra benim bu bağlamda yaptığım işler kabul görmeye başladı. Sergilerle, başka sergilere davet almalarla, açılan bir yol oldu ve o yol benim için güzel oldu bir yönüyle. Bunun içerisinde arkadaş dayanışmaları, farklı sanat grupları oldu. Sanat gruplarında da o erkek egemen dille mücadele epey bir uğraştırdı aslında. Bir taraftan da belki de büyüttü. Bunların hepsi bir bütünse, bu şekilde anlayabiliyoruz hayatı. Kadın ve erkek olarak bize öğretilenleri. Kadın oluş ve erkek oluş olarak, o sürecin içerisinde başımıza gelenlerle birlikte anlıyoruz. Son yıllarda

hep kadınlarla birlikte iş yapmayı sevdim. Sergi düzenlemek, feminizmin daha net bir şekilde hayatın içine girmesi... Hem hayatın içine girmesi, hem sanatın içine girmesi, hem de gündelik hayatın içerisinde nerelerde tavsadığım, nasıl diyeyim, feminist olamadığım yerlere büyüteçle bakmak... Orada ne var, neden olamıyor, içerden işleyen ses, o kadim ses; babanın, tanrının vs. vs., o ses, bir sevgilinin dilinde nasıl cümlelere dönüşüyor ve ben o cümle karşısında ne hale geliyorum, nasıl reaksiyon veriyorum, ya da ne tür duygulardan geçiyorum. Mesela bunlara çok bakmaya çalışıyorum açıkçası. Bunları söylemek rahatlattı beni...

Ama böyle bağımsızlaşabildiğimi, gerçekten o sestten bağımsızlığa gidebildiğimi düşünmüyorum. Çabalıyorum, çabalıyorum... Belki de hiçbir zaman tamamlanmayacak bir ilişki bu, diye düşünmeye başladım. O özgürlük duygusu hep eksik kalacak. Ama kazanımları büyük.

Bazen şey düşünüyorum: Zaten çocukluğumdan beri hep feministim. İlkokul yıllarında da, o eşitsizliğe tahammül edemiyordum. Onun savaşını veriyordum. Annem babam cinsiyet politikaları üzerinden bana bir şey söylediği zaman, -onlarında içselleştirmiş oldukları ve hiç bilmedikleri şeyler- onlara da reaksiyon veriyordum. Yani bir şekilde o ses çalışıyordu bende. O ses çalışabiliyor. Ama o sesin de çalışabilmesi için çok fazla şiddete de maruz kalmamış olmak gerekir diye düşünüyorum. Yani aile içerisinde anormal bir şekilde şiddete maruz kalmış bir kız çocuğunun... Hani dar grupta da biraz şanslıyım. Ama kurtarılmış kimlik olarak söylemiyorum. Çünkü hiç kimsenin kurtulduğunu düşünmüyorum da, yine de orada bir takım şans noktaları var galiba. Çünkü her şey orada gerçekleşiyorsa eğer, hayatımızın en önemli kısmı annemiz ve babamız tarafından gerçekleştiriliyorsa, orda yaşadığımız deney bizi ileriki deneyimlere sürüklüyor. Şiddete maruz kalmadığım için kendimi şanslı olduğumu düşünüyorum. En azında aile içi fiziksel şiddete. Mutlaka herkes gibi başka türlü şiddete maruz kaldım. Ama en azından şiddete maruz kalmamak bir avantaj diye düşünüyorum. Ama dediğim gibi okul yıllarımda öğretmenlerim tarafından bol bol şiddete maruz kaldım.

Belki de öğretmenliği sırf bu yüzden seçmiş olabilirim. Belki de başka tür bir şey de olabileceğini düşünerek. Çünkü ben, mesela öğretmenliği de sanat eğitimi de çok severek yapıyorum. Her zaman severek yaptım. Bundan çoğunlukla hayatımı kazandım. Tabi ki sanattan da kazandığım zamanlar oluyor. Son yıllarda artık daha iyi ama başlangıç noktasında öğretmenlik benim için şeydi: temiz bir yerden para kazanayım, temiz bir iş yapayım, onunla da sanat yapayım fikriyle başladım öğretmenliğe. Şimdi düşünüyorum, hiçbir şey aslında o kadar basit değil. yani öğretmenlik yapma isteğinin de bir şekilde geçmişle bir rövanşı var. Belki de orayı bir sağaltma sebebi. Ama dediğim gibi öğretmenliği severek yapıyorum. Çünkü güzel bir şey, bu dünyada yapılacak güzel işlerden birisi diye düşünüyorum. Sorgulayarak, kendini dayatmadan, bir sanat eğitimi nasıl yapılır, nasıl verilir, kendini empoze etmeden bir insana nasıl kapılar açabilirsin, nerelerde durup, nerelerde devam etmelisin? Bir tür iktidar ilişkisiyle bağlantılı bir iş olduğu için öğretmenlik, o pozisyonu da hep sorgulayarak bu işi yapmak.

4 sene devlet, 4 sene özel okul çalıştım, 2000 yılında özel okulu bıraktım, kendi atölyemi kurdum. Çünkü özel okulda da çok mutsuzdum ve sürekli söyleniyordum mutsuzluktan. Çeneme vurmuştu yani. Kendi atölyemde kendi öğrencilerimle, özel derslerle yaşamaya başladım. 21 senedir aslında ben istediğim türde eğitim vererek yaşıyorum, hayatımı kazanıyorum, kiramı ödüyorum, faturamı ödüyorum. Her şeyi aslında onunla yapıyorum. Ama dediğim gibi sanattan da para kazandığım zamanlar oluyor. Hâlâ mottom hayatta bağımsızlık üzerine, 18 yaşındaki şeyim değişmedi. 18 yaşında neyi düşünüyorsam, -hayatta en önemli şey nedir? özgürlük- şimdi de aynı şeyi düşünüyorum. İnsanlar bir arada birbirimizi nasıl özgür kılabiliriz, birbirimizi baskılamadan nasıl bir hayat kurabiliriz, nasıl iletişim kurabiliriz, nasıl sanat yapabiliriz...vs., vs. Şimdi sohbette tılandım şu anda.

Yani şöyle, on beş senedir birlikte olduğum bir sevgilim var ama bir türlü biz evleri birleştiremiyoruz. O kendi evinde yaşıyor, ben kendi evimde yaşıyorum. Ben onda kalıyorum, o bende kalıyor. Şehirlerimiz bile ayrı. Ben şimdi Bodrum'dayım, o Bodrum'da yaşıyor çünkü, burada küçük bir evi var. Öyle bir şey olmuşum ki, kendi alanım, hani şu kendine ait bir oda hikâyesini bayağı önemsemişim galiba. İstedğim

zaman yalnız kalabilmeyi istiyorum. Başka türkü sanat yapamıyorum açıkçası. Hani insanlar yalnız kalmaktan korkar ya, ben de korkuyordumdur kuşkusuz, bir tarafım da yalnız kalamamaktan çok korkuyor. Okul hikâyesiyle de bağlantılıdır. Nereden bakarsan bak koskoca bir yatakhane de bir sürü çocuk yıllarca bir arada yatıyorduk. Tamam çok eğleniyorsun ve çok güzel. Ama burada bir özel alanın yok aslında. Ben o özel alanı kurmak için bayağı bir uğraştım ve o yüzden de böyle yaşamayı tercih ettim. Bir kere evlenmedim. Gerçekten evlilik karşıtım. Evliliği kadınların başına gelen kötü bir şey olarak düşünüyorum. Maalesef öyle düşünüyorum. Evli olan arkadaşlarıma dair bir şey söylemiyorum. Genel sistemin işleyişi açısından evlilik erkeklerin işine yarayan bir şey. O yüzden de evlenmedim. Kurumsal ilişki beni çok rahatsız ediyor çünkü. Bu anlamda çocuk da yapmadım.

Çok düşündüm bir çocuğum olsun mu olmasın mı, evlilik dışı bir çocuğu da büyütebilirim vs., vs. Bir taraftan da kendi yaşadığım koşullar içerisinde gözüm yemedi bir çocuğun sorumluluğunu almayı. Aslında çok stabil bir hayat yaşıyorum bir taraftan da. Yani çok net değişiklikler yok. Yani büyük kırılma noktaları yaşayan bir insan değilim ben aslında. Bir yolum var ve o yolda tık, tık, tık böyle ilerliyorum, o yolda yaşıyorum yani. O yolun içerisinde bir çocuk rahat eder miydi, ben o çocukla rahat eder miydim, onların hiç cevabını bulamadım. Düşündüm, düşündükçe zaman geçti, zaman geçtikçe yaş ilerledi, artık menopoza evresine girdim. Menopoza da girmedim de hâlâ, artık çocuk olma ihtimali de yok. Ben onu hep erteledim, fakat hiçbir zaman evlilik konusundaki gibi kesin bir görüş benimsemedim. Evlenmeyeceğim, kurumsal bir ilişkiye girmeyeceğim, bu konuda kafama bayağı bir netti, fakat çocuk konusunda net değildi. Hiçbir zaman çocuğum olmasın, buna çok kararlıyım şeklinde yaklaşmadım. Zaman geçti, ben sergileri yaparken, öğrencileri yetiştirirken, ilişkileri yaşarken çocuk yapmaya zaman olmadı. Demek ki gerçekten çok istemedim.

Her zaman da şeyi düşündüm zaten: Biyolojik anne olmak zorunda değilim. Onun deneyiminin mutlaka çok özel ve ayrı bir şey olduğuna inanıyorum. Hiçbir zaman da bilemeyeceğim bir deneyim olacak. Ama bir taraftan da hayat bu, her şeye de yaşayamıyoruz. Her deneyimi de yaşayacağız diye bir kural yok. Böylesini tercih

ettim. Bunun da zorlukları oluyor. Çok kolaylıkları var, o kuşkusuz. Çocuksuz olmak çok daha rahat bir hayat. Ama toplumsal bağlamda da daima seni eksik gören, bir şeyi yapamamışsın, niye yapmamışsın diye sana hep şüphe ile bakan bir toplumda yaşıyorsun. Onun da getirdiği zorluklar var. Ama, tabi açıkçası ben bunları iplemiyorum. Zorluklarıyla birlikte muhteşem bir deyimdir mutlaka. Yani ben cesaret edemedim açıkçası işte ya... Korkaklık ettiğim bir alan bile olabilir bir yandan da. Kendi rahatımı tercih etmiş olduğum bir alan da olabilir. Ya da sanat yapmayı fazla öne almış olduğum için olabilir. Ama kariyerist bir bakış değil yani. Benim hiç kariyerist bakışım yoktur yani. Tam tersi kariyer meselesinden nefret ederim. Sorumlulukla ilgili bir şey yani.

Herkesin bir şekilde yalnız yaşama deneyimini bilmesi, öğrenmesi gerekir diye düşünüyorum. Öyle ya da böyle, hayatında, bir zaman diliminde bununla tanışmalı. Çünkü insanın kendisiyle karşılaştığı bir yer. Önemli bir yer, önemli bir deneyim yalnızlık. Yalnızlık derken fiziksel olarak yalnız yaşama deneyiminden de bahsediyorum. Yoksa yalnızlık hep yaşadığımız bir şey zaten.

Sonra sanatçı olmak, sanat eğitmeni olmak, sonra bunun içinde zor kulvarları seçmiş olmak –mesela ben bir kuruma bağlı öğretmenlik yapmıyorum, düzenli bir gelir yok, satılabilir sanat yapmıyorum- satılabiliyor ama zor sanat yapıyorum. Politik konularla ilgileniyorum, işlerimin estetiği hiç bir zaman piyasa estetiğine uymadı,- bir mücadeleyi gerekli kılıyor. O mücadeleden ben çok sıkıldım açıkçası bu yaşlarda. Tamam ya, yeter artık dedim. Ana damarım mücadele etmek olmasın artık. Daha yumuşak, daha mücadelesiz bir yerden acaba nasıl yaşayabilirim? Düşünüyorum. Kurduğum dil üzerinden de... Bilmiyorum, yönlendirebilirsin beni.

Bu aslında sınıfsal bir soru. Çünkü ben işçi sınıfından gelen bir çocuk olduğum için, galiba benim bir gelecek tahayyülüm yoktu. Çünkü öyle bir bilgim yoktu. Şu okula gideceğim, şöyle başarılı olacağım, iş hayatım olacak, para kazanacağım... yani benim bu şekilde bir gelecek tahayyülüm yoktu. O yüzden de şöyle bir gelecek düşünmüştüm de böyle bir gelecek oldu diye düşünmüyorum. Sanat yaparken de gelecek tahayyülüm yoktu. Nasıl diyeyim, ünlü olacağım, satacağım, çok

yükseleceğim... Öyle de bir kafada olmadığım için aslında ne gelirse bahtıma diye yaşıyorum ben. Bunun da bir tür sınıfsal olduğunu düşünüyorum. Yani çünkü böyle bir bilgi yok. Bir burjuva çocuğunda olduğu gibi. Aslında sınıfsallıktaki şey, ilerlemeci bir mantığın olmadığı, öğretilen bir şey olduğu ve bana da öğretilmemiş olduğu için, pek de bilmediğim bir şey olduğu için tahayyül şeyinde bir eksiklik var. O yüzden geçmişte bunu tahayyül etmişim de bu oldu gibi bir şey yok. Ben hep başıma gelenlere baktım gibi bir hayat yaşıyorum sanki. Böyle mesela evli bir adamla birlikte oldum, başıma korkunç şeyler geldi. Ben onlara baktım, tanıklık ettim. Ondan kurtuldum, sanat yapmaya başladım. Başka şeyler başıma geldi, ben onlara baktım, tanıklık yaptım. Biraz öyle hissediyorum yani.

Yani ben aileden kaçtım, yirmili otuzlu yaşlar böyle kopuk geçtikten sonra –aileden kaçtım derken ilişkiyi hiçbir zaman tam koparmadan bir mesafe ile yaşadım-, sanat eğitimi falan vermeye başladığım zamanlardan sonra aile ilişkileri daha yumuşadı. Daha kabul gördüm, bir taraftan sanatçı kabulü ile öğretmen kabulü arasında büyük bir şey var. Öğretmen çok kolay kabul edilebiliyor. Milli Eğitimde öğretmenliğe başladığımda bir anlamda aslında onlarla uzlaşmış oldum. Onlar bir rahatladılar. Tamam, çocuğumuz öğretmen oldu, devlet memuru gibi. Sonrasında babamı kaybettim, otuz bir yaşımıdaydım. Baba ölümüyle birlikte işler çok değişti. Aileden babanın iktidarı gitmiş oldu. Bir anne, abla var, aslında her şeyi baba yapmış, baba her şeyi halletmiş olduğu için iki kadına sürekli destek olmam gerekti. Ondan sonra başlayan hayatımız başka bir süreç. Bir tür tekrar, tekrar aileye dönüş. Ben aileden kaçmışken aile bu sefer bana kaçtı sanki. Böyle bir sorumlulukların daha çok artması aslında demek istiyorum.

Bu sefer anne iktidarıyla yüzleşmek... Baba iktidarı gidince anne iktidarının nasıl bir şey olduğunu tekrar keşfettim. Onun çok da farkında değildim. Bir tür erkeksileştirdi beni aslında bu durum. Bir tür babanın yerine geçme durumu gibi oldu, bunun da sıkıntılarını yaşadım. Şu anda mesela geçmişten daha yumuşak aileyle bağı. Gençlik yıllarıma, yirmili otuzlu yaşlarıma göre, eskisinden çok daha yakın. Annemden çok ablalarım, çünkü onlar benim için bir tür akıl sesi gibiler. Onlarla konuşmak çok hoşuma gidiyor. Eskiden bunu yapmazdım. Yani eskiden çatıştığım şeylerden şimdi

verim almaya başladım. Bu da iyi bir şey yani. Yaşlanmak, yaş almak biraz daha gençlik yıllarının ben merkezinden uzaklaştırıyor insanı. Gençlik yılları çok ben merkez bir şey, ben öyleydim, benim düşüncelerim, benim kararlarım. Yakıp yıkabiliyordum ortalığı. İnsanlara neler olmuş, ardıma o kadar da bakmıyordum. Ama bana da kimse doğru düzgün bakmıyordu, o da ayrı bir şey yani. Şimdi bir şey yaptığım zaman başkasına ne oluyor diye daha çok hissediyorum. O anlamda da ilişkiler başka bir minvale doğru gidiyor. Çatışmasız, daha dayanışmacı, daha şefkatli...

Çok çetrefilli bir konu. Gerçekten çok güzel şeyler söylemek isterdim ama bir taraftan da aşkın çok soru işareti olduğunu düşünüyorum. Neye âşık oluyoruz? Orada ne tarafından sömürülüyoruz? Nerede eksiklik var ve hangi eksikliği kapatmaya çalışıyoruz? Nereden taviz veriyoruz? Nereden şeye uğruyoruz. Aşk biraz da kadının hayatında, tamam literatürde çok devrimci çok güzel bir şey ama bizim de böyle çok yakalandığımız bir yer ya aşk... İşte âşık olduğun adamla evleniyorsun, ondan sonra onun tarafından öldürülüyorsun. Bunun çok yoğun yaşandığı bir ülkenin içerisinde... Hatta öldürülme biçimlerini de, farklı şekillerde öldürülüyorsun ya. Aşk bir ilişkiye dönüştüğü zaman, gitgide senin arzularının sesini de bastıran bir yer olmaya başlıyor. Ben şimdi o taraflara bakıyorum tamam aşkın kendisi çok güzel ama darmadağın eden bir şey. Ama şurası daha kıymetli galiba. İnsanın kendini tanıması konusunda gibi. Valla son yıllarda hiç âşık olmuyorum. Öyle bir duygu çok da yaşamıyorum açıkçası. Olur mu? Bilmiyorum mesela. Bir erkeğe âşık olur muyum? Hiç emin değilim. Gerçekten değilim yani. Mümkünse bir kadına âşık olayım. Ama galiba o da değil, çünkü bayağı heteroseksüel bir hayatım var. Böyle bir bıkmışlık içerisindeyiz erkeklerden, erkeklerin hoyratlığından. Görüşmeden sonra sana bir video yollayacağım. Çok komik bir şey. Kocasını öleli üç ay olmuş bir teyze ile röportaj. 'Üzuldün me Teyze.' diyor, Teyze de 'Üç hafta.' diyor. Ben bunu izlememiştım, çok güldüm Teyzenin şeyine. Bir sürü teyzeler ve kadınlar bence sıkıntıdayız yani.

Bence aşka dikkat etmeliyiz, aşkın tuzaklarına düşmemeliyiz. Yani biz kendimizden geçmemeliyiz. Her şeyden önce aşk uğruna kendinden vazgeçme eğiliminin biraz

fazla öğretilmiş, onu yapmadığımızda kendimizi suçlu hissetme eğiliminde yetiştirildiğimiz için, bence aman âşık olalım durumu yok yani. Böyle bakıyorum biraz.

Pandemi gerçekten hepimiz için bir kırılma noktası diye düşünüyorum. Artık yeni bir hayat başlıyor. Yeni bir hayata geçtik. Onun koşulları içerisinde var olma biçimlerini bulacağız. Ki ilişkilerde de önemli bir yeri olacak pandeminin. Anne  ocuk ilişkisinde, iş arkadaşları ilişkisinde, karı-koca ilişkisinde, bayağı başka bir dönemin kodları işlemeye başlayacak. O yüzden çok anlamaya çalışıyorum bu dönemi. Açıkçası tüm bu korkularla, ölüm korkusuyla, bir taraftan da ölümün biçimindeki değişiklikler, ritüellerin değişmesi, gömme biçimleri, cenazelere gidememek, sevdiğinle vedalaşamamak, son veda şeyini gösterememek, bunların bizi bambaşka bir yere götürdüğünü düşünüyorum. Bahsetmedim ama ben çalışmalarımda ölümü de çok konu almış birisi olduğum içi önemli buluyorum. Bir insandan bir insana bulaşan bir şeyle karşı karşıya olduğumuz için, ölümün de insanların insanlara bağlandığı, bu beni çok etkiledi aslında pandemide. Birbirimize bağlıyız, ya. Diyelim ki sen aşı olmazsan, ben aşı karşıtıysam... bir aşı olmuş, biri aşı karşıtı, olay çözülemiyor ya bir türlü... Bağımlılık yani, insandan insana bağımlılığın da sembolü olduğu için çok enteresan geldi. Bir yandan ölümü yalnızlaştıran bir şey, bir tarafıyla da tüm insanlığın birbirine çok bağlandığı bir yer gibi geliyor virüs.

Tabi ki çok karamsarım. Geleceğe dair çok karamsarım hepimiz adına. Hem kendi geleceğim, hem ülkenin geleceği adına. Hem yükselen faşizm adına, pandeminin yarattığı iktidar biçimleri adına. Böyle g  le olan kalacak, zayıf olan yok olacak şey ilkesiyle hareket eden dünya adına. Ama pandemi öncesi zaten çok zor bir hayatın içinde olduğumuzu da unutmadan. Pandemi de üstüne şey oldu, zaten büyük zorluklardan,.  zg rl klerimizi kaybettiğimiz alanlardan üstüne bir de bu eklenince çok acayip bir deneyimin içine düştük. Bakalım nasıl çıkacağız, ne biçimde? Her halde sonuçta mutasyona uğrayacağız. Ama yaşamın en güçlü şey olduğunu illaki söylemeliyiz. Yaşam her zaman her yerden fişkırdığı için yine fişkıracak.